

Misschien zijn deze boeken nog 't meest verwant aan bekende beschrijvingen als die van Livingstone of Stanley uit vroeger tijd, maar ze zijn veel meer dan deze romantisch en afwisselend.

De snelle vermeerdering van het soort wijst op bijzondere belangstelling bij het lezend publiek, en, ofschoon vele van deze verhalen vertalingen zijn, veroveren ze zich toch gaandeweg een plaats in de literatuur door hun literaire kwaliteiten.

Een nieuwe vertegenwoordiger nu zag kort geleden het licht bij den uitgever Schoonderbeek te Laren en dat boek willen we iets nader bezien als representant van het soort.

Doorgaans zijn deze boeken keurig uitgegeven en goed geïllustreerd, en in dat opzicht mag deze proeve zelfs een model worden genoemd. Vol foto's op kunstdrukpapier, in rijken band gebonden en met prettige letter gedrukt, is het boek type van een goed-geslaagde uitgave van dezen aard.

De auteur, Hans Schmidt, vertelt er in, hoe hij is „op zoek naar 't geluk in Argentinië en Paraguay". Gedreven door de liefde voor de natuur, die hem, als houtvesterszoon, in 't bloed zit, gaat Schmidt in 1912 scheep naar Argentinië, om daar „'t geluk" te zoeken, dat hij vinden wil. En van dat zoeken verhaalt hij dan, den lezer meevoerend in allerhande avonturen: onder landverhuizers op zee, onder blanken en inboorlingen, in bosschen en op nederzettingen, in één bont tafereel van gebeuren, gevaren, ontberingen. Hij reist te paard, te voet, op de buffers van spoorwagens; met een dorschmachine na den oogsttijd, met jagerstroepen in den winter; hij is een zwerver, altijd en overal. Hij ontmoet allerlei menschen, maakt bekend met velerhande toestanden en verhoudingen, ondervindt vreugde en teleurstelling, lijdt ziekte en ontbering — en van dat alles maakt hij zijn lezers deelgenoot. Zoo is het boek vol spanning en avontuur, een roman van bont gebeuren.

Maar het is meer, 't is ook een boek van beschouwing. Het leven der dieren in de wildernis, de weelde-groei van planten en bloemen, de gewoonten en opvattingen der menschen, woningtoestanden en levensonderhoud, ethische en morele begrippen van inboorling en ingekomene — ze worden alle behandeld door het verhalende heen en daarmee in verband. En daarin ligt een rijke bron van kennis voor plant-, dier- en volkenkunde. Juist deze materie, die in al de boeken van dit soort is verwerkt, geeft betekenis aan de verhalen en blijft onze belangstelling boeien.

Een doorgaand bezwaar van het genre, dat ook een bezwaar is van dit mooie boek, is de ruwe toon van vertellen. Eenigszins ligt de oorzaak in den aard der stof, maar het is toch al te veel eigenschap van 't geheel, om daarmee voldoende verontschuldigd te zijn. Ook in dit boek worden sommige fragmenten door te groote gemeenzaamheid ontsierd. Wat we overigens zoozeer zouden aanmerken, het jonge menschen te doen lezen, wordt daardoor bezwaarlijk.

Te meer jammer is zulks, omdat zoo gezonde strekking er in ligt. Er is een trek naar Argentinië, omdat dit een land van beloften heet, er is ook propaganda voor emigrering naar deze streken — de auteur vertelt daarvan uitvoerig — maar dit boek kan leeren daarmee voorzichtig te zijn, goed zich te oriënteren en niet op goed geluk af te gaan. Schmidt heeft het geluk daar niet gevonden, ofschoon hij in alle richtingen heeft gezocht en daarin kan voor andere gelukszoekers een goede les liggen. En aan den anderen kant kan de lezing van dit boek verrijken, omdat het in den meest sprekenden vorm kennis bijbrengt omtrent natuur en menschen van dat verre land. Ook degenen, die beweren zich niet aangetrokken te voelen tot onderwerpen van dezen aard, worden er voor geïnteresseerd door een kleurige, levendige voorstelling als hier in dit en in de meeste van deze boeken wordt gegeven. Evengoed als de Karl-May-lectuur onze jongens zich doet opsieren met kippenveeren en geweldige dreiging legt in een bordpapieren tomahawk, evenzeer kan deze lectuur de fantasie bereiken en daardoor belangstelling doen ontgloeien, omdat het gelezene levende werkelijkheid wordt. En zulk realisme is gezond!

Mits niet het avonturenverhaal, dat sprekende achtergrond moet zijn, hoofdzaak wordt, kan dit soort literaire lectuur nog veel goeds opleveren. Het nieuwste boek van dezen aard, „Het esuwighe ijs" van kapitein Scott, schijnt deze mogelijkheid opnieuw te bevestigen.

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Algemeene geschiedenis is in den grond niet anders dan de geschiedenis van de groote mannen, die op aarde hebben gearbeid.

Thomas Carlyle.

Het woord van den grooten geschiedschrijver Carlyle, aan het hoofd van dit artikel geschreven, ontleen ik aan het „Vorwort" van Dr Wilhelm Kolffhaus' levensbericht van Dr Abraham Kuyper. Dit boek werd door den geleerden en ons zoo sympathieken auteur geschreven onder den drang des verlangens om het Protestantische volk van Duitschland te vertellen van een man, die zich in zijn arbeid op kerkelijk en staatkundig gebied, met klaar bewustzijn stelde onder de heerschappij

van zijn hemelschen Koning en die alle zijne wonder-schoone gaven in dienst stelde van dit ééne doel: het gansche rijke menschenleven op te eischen voor den Christus Gods. Vóór alles beoogde Dr W. Kolffhaus, dat het beeld, door hem geteekend, zijn zoo innig geliefde Gereformeerde Kerk zoude duidelijk maken, dat de geloofsovertuigingen van het Gereformeerde protestantisme ook in den tegenwoordigen tijd nog de kracht bezitten, om eene wezenlijke Kerk te formeeren en om gansch een volk staal in het bloed te gieten.

Dit nu is zeer waar, dat Kolffhaus, wat hij wilde zeggen, goed en kernachtig gezegd heeft en dat hij in dit werk van tweehonderdvierentwintig bladzijden met vaste hand heeft gestuurd in de richting van het beoogde doel. Op den band staat het beeld van een man, Kuyper voorstellende, die met stevige hand het stuurrad heeft aangegrepen en met vastberaden oog blik in de toekomst. De gedachte hierdoor uitgedrukt is schoon, de uitvoering had mooier kunnen zijn.

Niet het mooiste, hoewel een zeer duidelijk en bijzonder sympathiek portret van Kuyper staat tegenover het titelblad. Fijn gevoeld is de gedachte geweest dit boek op te dragen aan Prof. Dr H. Bouwman. Wat leven wij in een mooien tijd! Het levensbericht van den grooten stichter der Vrije Universiteit, opgedragen aan den kerkhistoricus van de Theologische School, door den man, den Duitschen geleerde, den gereformeerden predikant van Vlotho, die een levende getuige is door zijn vele betrekkingen met de buitenlandsche Kerken van presbyteriale kerkregering, van de katholiciteit der Kerk!

Al heeft de schrijver met dit boek voor alles het Duitsche volk op het oog, ook wij hebben vele redenen om hem innig dankbaar te zijn, dat hij ons hierdoor in meer dan één opzicht aan zich heeft verplicht. Op zichzelf is het reeds een feit van zeer groote betekenis en van ongemeen wijde strekking, dat hij in zoo betrekkelijk korten tijd een levensschets van dezen grooten Nederlander, wat meer zegt, van dezen reformatoren, van dezen leider der anti-revolutionairen, van dezen gereformeerden godgeleerde heeft weten te boek te stellen, die zoozeer de aandacht der Universitaire wereld in Duitschland heeft getrokken, dat hem de doctorswaardigheid eershalve werd verleend.

Dit feit zegt bijzonder veel!

Hoe zijn de tijden veranderd!

Ja waarlijk, die God eeren zal Hij eeren!

Kolffhaus heeft ons ook aan zich verplicht door de uitmennende wijze waarop hij zich van zijn zware taak heeft gekweten.

Om dat te bewijzen, wil ik thans nader op den inhoud van dit merkwaardig boek ingaan.

Wij treffen in dit boek zoo vele kleine opmerkingen, die ons herinneren aan wat wij wel wisten, maar dat ons ook al haast weer was doorgegaan. De lijnen van het beeld van Kuyper kwamen daardoor weer scherper uit. Hij laat schoon uitkomen de wonderde leiding, die God gehad heeft in het leven van Kuyper. Hoe teeder wordt de figuur van Pietje Baltus geteekend in de machtige tegenstelling van het leersche meisje, de leermeesteresse van den geleerden dominee. De dankbaarheid van den grooten man tegenover zijn eenvoudige voorbidster wordt in zoo'n helder licht gesteld. Geen werk over Kuyper heeft mij hem hooger leeren schatten en diepbaarder achten dan deze levensschets. Och dat onze studenten en studeerenden door dit boek uit den vreemde er weer eens toe mochten komen, om bijv. Kuyper's oraties te gaan lezen! Hoe is het mogelijk, dat zoovelen onder 't groot heil van studeerenden koopen en aanprijzen lectuur, godsdienstige van stichtelijken aard, zoo zij meenen, geschreven door mannen, die beslist vijandig tegenover ons en onze beginselen staan, van schrijvers, die eigenlijk maar mannekes zijn, vergeleken bij Kuyper en van wie de werkjes over zeer korten tijd niet meer zullen worden genoemd in hun eigen kamp en wier naam en standplaats dra niet meer zal worden gevonden. Telkens sla ik de handen van verbazing in elkaar wanneer ik de boekenrijen eens vluchtig doorloop op de kamers van studeerenden; vooral wanneer mij treft wat ik daartusschen niet vind. En als nu velen dier jonge menschen mij niet gelooven en meenen, dat ik een landator ben temporis acti, een roemer van hetgeen eens was, laten ze dan dit boekje lezen, het kost maar drie gulden, desnoods ben ik bereid om 't hun te leenen, hoewel ik ze zou raden er bij hun openbare leeszaal met nog eenige anderen op aan te dringen dit boek over dezen grooten Nederlander aan te schaffen. Ik maak mij sterk, dat menig een van dit boekje zal worden geleid niet tot andere werken over Kuyper, maar tot de heerlijk rijke en wonder-schoone geschriften van Kuyper zelf. De lezing van dit werkje moet ik ook daarom zoo sterk aanbevelen, wijl men daardoor een zoo groot en belangrijk stuk van de historie contemporaine kan leeren kennen. Op bijna elke bladzijde kan ons blijken, dat de schrijver een man is met veel kennis, breedden blik en helder inzicht. Zijn boek is vol van korte opmerkingen, pittige gezegden van rijken zin. Dankbaar heeft hij gebruik gemaakt van het vele over Kuyper geschreven en van het nog zoo veel meer bevattende, dat door Kuyper is

geschreven. Vooral Rullmann's bibliographie, dat zeldzaam goed bewerkte boek, heeft hem groote diensten bewezen. Daaraan ontleende hij ook enkele van zijn fijne opmerkingen als deze: „Kuyper vond meer tijd om geschiedenis te maken dan te schrijven." Kuyper zelf was een groot historicus. Zijn biographen moeten historici zijn! Juist dezen voelen zich gedrongen om de machtige figuur van onzen Reformator te teekenen; ieder volgende biograaf zal weer trekken kunnen toevoegen aan het beeld door zijn voorganger geschetst, zal weer lijnen en lijntjes trekken, die het marquante hier of daar in het beeld nog scherper zullen doen uitkomen.

De schat van aantekeningen in de noten is berekend op lezers in het buitenland. Dezen zullen daardoor kunnen worden geprikkeld om de mooie geschiedenis van ons land op kerkelijk gebied te lezen, toch zullen er, naar ik gis, ook nog wel onder de onzen zijn, die tot groot nut deze aantekeningen kunnen nalezen. De aanhalingen getaan uit de werken van Kuyper, meer dan tweehonderd in getal, zijn zeer vele. Zij getuigen van de groote belezenheid van den schrijver; niet minder van zijn eclectische gave.

Geen buitenlander, gewis ook geen Hongaar, ik vermoed zelfs, geen Amerikaan kent Kuyper als deze Duitsche geleerde. Hij had boven velen ook nog vóór, Kuyper persoonlijk te hebben gekend. Zouden er vele landgenooten zijn, die hem hierin evenaren? Zouden er vele gereformeerden zijn, die hem hierin voorbij streven? Diep is hij doorgedrongen in den geest van Kuyper's arbeid; hij verstaat Kuyper; hij begrijpt diens streven; hij is eens geestes met hem. Hierin schuilt het geheim dat Kolffhaus een boek kon maken van het bijzondere karakter, dat het zijne draagt. Mede daaraan danken wij, dat het zoo vol is van die vele puntige gezegden, heldere definities, machtige beelden door Kuyper gebezigd. Deze zijn zoovele compendia, kort begrippen, van Kuyper's gedachten en beginselen, rakende de onderwerpen door hem behandeld, de aangelegenheden door hem aangegrepen, de beginselen door hem verdedigd, de stellingen door hem geponeerd, de dwalingen door hem bestreden. Ik stel mij voor, dat voor niet weinigen de gang aldus zal worden: door Kolffhaus naar Kuyper; geluk ook voor meederen het wezen moet door Rullmann tot Kuyper. Wij zijn dezen beiden mannen veel dank verschuldigd. Eerstens Rullmann en door hem aan Kolffhaus. Het was dan ook het recht van Rullmann om in zijn bespreking van dit boek Kolffhaus te wijzen op enkele kleine onnauwkeurigheden.

De leeraar corrigeerde den leerling. Daar van Kolffhaus' boek ongetwijfeld een tweede, zoo niet meerdere drukken kunnen worden verwacht, zal door den schrijver dankbaar gebruik worden gemaakt van de gemaakte opmerkingen. Ook ik vond wel eens een kleine vergissing gemaakt, die ik den schrijver zelf wensch mede te deelen. Zij doen echter in het minst geen afbreuk aan de bijzondere verdienste van het geheel.

Gaarne wijs ik onze tegenstanders op dit Duitsche werk over de betekenis van Kuyper. Wij willen Dr Bronsveld laten rusten, hij is oud en met jaren zwaar beladen. Als er echter nog zijn van hen, die met groote instemming vele jaren de „Stemmen..." hebben gelezen, laten ze dan ook eens dit boek lezen en nagaan hoe Kolffhaus denkt over de houding van de „Stemmen..." tegenover Kuyper aangenomen. Uit dit boek kan ons weer bij vernieuwing blijken hoe sympathieke figuur Prof. Gunning toch was! Ook dat voelde Kolffhaus!

Kolffhaus meet Groen en Stahl en dan valt het hem op hoeveel grooter staatsman Groen was. In dit boek wordt telkens weer als met den vinger gewezen op het uiteengaan van degenen, die tot zoover samengingen en dan luidt als het ware het refrain: en wederom gingen de hoelen en halven uiteen. Kolffhaus houdt in dit geschrift een soort van persschouw over de periode waarin de groote figuur van Kuyper overal werd gezien, wijl hij steeds boven alle toppen uitstak, een Mont-Blanc boven de andere hooge alpen zichtbaar! En deze persschouw is door eens meesters hand geschreven.

Vol van geest zijn de ontalijk vele korte zinnen waarin de schrijver Kuyper's tegenstanders weet te schetsen met een paar trekjes. De conservatieven worden gekarakteriseerd als de zulken, die doen alsof zij zeggen: u wascht mij de pels, maar maak me niet nat. Door geen buitenlander kon, zou ik haast durven beweren, beter worden gevoeld en juist worden weergegeven, welk een grooten invloed Kuyper heeft geëffend op ons volk en hoe dit kon en waardoor Kuyper dat vermocht. Als dan onze tegenstanders zich niet door „onze menschen" willen laten inlichten om een juist kijk op de verhouding van Kuyper tot „onze menschen" te krijgen, laten zij dan eens luisteren naar een vreemdeling, die nog predikant is in „een staande Kerk". Of willen ze niet anders zien, dan ze zien? Of kunnen ze niet anders zien? Zijn ze dan kleurenblind?

Kolffhaus volgt in de behandeling van de stof de chronologische volgorde, die in Kuyper's leven vrijwel evenwijdig loopt aan de pragmatische. Voor dit werk komt mij deze methode ook zeer gewenscht voor bij de behandeling van een stof van zoo geweldigen omvang.

De schrijver en Kerk op op als leermellen, waard voor lezers van zoo ver. Trekt hij al Kuyper, dan laatste.

De Duitsch krijgen van dat niet heer klaar en duid wijl diezelfde kracht was o drukkende o honoris causa heerlijk eind. Genoeg om boek te koop taal; het is is uitgevoerd dig, van wien

Le prijs is drie gulden e delaar, in w zoelang de v men speed Puchhandlung G. M. B. H. Niemand grooten invlo breiding van heid over de eigen bate, l worden!

Een lezer artikel, over rechtstreeks vloeid is, ma het Roomsche roomse, on de Roomsche worden, wan schuwen. De artikel beves

Gij het bovenstaar ten — eer werden te die in „L

Toch is de geefsch gewes op welk peil Trouwens, da tieke Lebbek

Wees a voor die onze gem geschrifter chismus i een legell Zoo leerer het één w lik. — Is vereeniging Budget ste dollars om delingen a tholieke passen is ahijd 't v eens een zei ze, als als protes

Het is ver gereformeerde zalig worden drie honderd

Het ste milliard 25.000.000 aan de ga vaderen - zekeren, c van zager te weten

Hij junc in het ste treur ik m den geloof

Tot zoover rectificatie is Een andere Hendrik de tegenstanders huiselijken re Rullmann ov wil zeggen, c wij die dinge de boeken v

Y Zeer tot n schouw liggen, van de vorige

ographie, dat t hem groote hij ook enkele Kuiper vond dan te schrij-istoricus. Zijn st dezen voe-figuur van volgende bio-egen aan het tal weer lijnen hier of daar en uitkomen- de noten is Dezen zullen om de mooie ebied te lezen, g wel onder eze aanteeke-ingen geduan tweehonderd van de groote milder van

Hongaar, ik t Kuiper als en velen ook bben gekend, e hem hierin eden zijn, die s hij doorge- s arbeid; hij treven; hij is t het geheim van het bi- Mede daaraan vele puntige beelden door e compendia, chten en be-oor hem be-em aangegre- d, de stallin- en door hem niet weinigen olffhaus naar wezen moet: ezen beiden ens Rullmann dan ook het eking van dit eine onnauw-

g. Daar van ade, zoo niet erwacht, zal worden ge- Ook ik vond aakt, die ik den. Zij doen de bijzondere

dit Deutsche e. Wij willen en met jaren van hen, die Stemmen... ens dit boek over de hou- Kuiper am- vernieuwing Gunning toch

dan valt het roen was. In t den vinger enen, die tot is: het war- len en halven ift een soort rin de groote ien, wijl hij i Mont-Blanc ar! En deze i geschreven.

korke zinnen anders weet De conserva- e zulken, die te pels, maar nlander kon. rden gevoeld een grooten volk en hoe ermocht. Als t „onze men- juisten kijk e menschen” en naar een „een staan- zien, dan ze” Zijn ze dan

van de stof typer's leven atische. Voor er gewenscht van zoo ge-

De schrijver heeft met dit boek zijn eigen volk en Kerk op het oog. Daarom treedt hij zoo vaak op als leermeester van zijn volk, en trekt parallellen, waardoor de zakelijke inhoud van dit werk voor lezers uit het midden van zijn groote natie van zoo ver strekkende betekenis is.

Trekt hij alzoo een parallel tusschen Bismarck en Kuiper, dan geeft hij den palm der eere aan den laatste.

De Duitse lezer moet wel een diepen indruk krijgen van de innige vroomheid van Kuiper. Is dat niet heerlijk? Echter dit kon de schrijver zoo klaar en duidelijk doen uitkomen, alleen daarom, wijl diezelfde vroomheid de hem bezielende drijfkracht was op zijn leeftijd en onder zoo zware en drukkende omstandigheden waaronder deze doctor honoris causa zijn reuzentaak aanvaardde en tot zoo heerlijk einde bracht.

Genoeg om „onze menschen” op te wekken dit boek te koopen. Het is geschreven in zoo schoone taal; het is verzorgd met zoo groote liefde; het is uitgevoerd den wonder rijk begaafden man waardig, van wiens leven het zoo sprekende schets geeft.

De prijs is laag gesteld. Het boek kost maar drie gulden en als gij het bestelt bij uw boekhandelaar, in welke kleine plaats ook, hij zal het, zoolang de voorraad strekken moge, met bekwaamen spoed ontvangen uit Elberfeld van de Buchhandlung des Erziehungs-Vereins Chr. Buyer, G. M. B. H.

Niemand kan zeggen van hoe onberekenbaar grooten invloed dit boek kan worden voor de verbreiding van de kennis der gereformeerde waarheid over de wereld. Die dit boek dan koopt ten eigen bate, kan in dien weg anderen ten zegen worden!

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Aanvulling en rectificatie¹⁾.

Een lezer vestigt mijn aandacht er op, dat het artikel, overgenomen uit „De Open Poort”, niet rechtstreeks uit de pen van een Roomsche gevloeid is, maar min of meer op ironische wijze in het Roomsche schuitje geschreven is door een niet-Roomsche, om aan te geven, met welke argumenten de Roomsche Lebbekers soms kwebbelaars kunnen worden, wanneer zij tegen de Protestanten waarschuwen. De lezer heeft gelijk. Inzage van het artikel bevestigt zijn opmerking: want er staat:

Gij hebt dadelijk gevoeld, achtbare lezer, dat bovenstaande regelen door een Evangelisch Christen — een Protestant zoo men zegt, — geschreven werden ten einde in dien vorm aan Snuffelaar die in „De Lebbekenaar” schrijft te antwoorden.

Toch is de overname van het stukje niet vergeefs geweest, inzoverre het duidelijk laat zien, op welk peil de Roomsche polemiek daar staat. Trouwens, dat blijkt ten overvloede uit dit authentieke Lebbekianisme:

Wees ook voorzichtig, Katholieke Lebbekers, voor die protestanten, welke sedert enige dagen onze gemeente overrompelen met hunne slechte geschriften. Goed de volgende vraag van den catechismus in 't hoofd gehouden: Is het waar dat een iegelijk in zijn geloof kan zalig worden? — Zoo leeren de ketteren, maar zij dolen, want zonder het één waarachtig Geloof is de zaligheid onmogelijk. — Is 't niet jammer; terwijl een protestantsche vereniging in de Vereenigde Staten een eerste Budget stemt van één milliard drie honderd miljoen dollars om al de katholieke landen met hare zendingen en geschriften te vergeven, wordt de katholieke missionaris door weinigen gesteund. Oppassen is de boodschap. Houdt voor de protestanten altijd 't volgend krantig antwoord klaar, hetwelk eens een oud moederken hun te slikken gaf: Ja, zei ze, als protestant leven is gemakkelijk, maar als protestant sterven is heel wat moeilijker.

Het is verre van fraai: te insinueren, dat de gereformeerde protestanten ieder in zijn geloof laten zalig worden! Over die bewering van één milliard drie honderd dollars schrijft Ds Lauwers:

Het stemmen van een eerste budget van een milliard drie honderd miljoen dollars, d.w.z. 25.000.000.000 franken, is louter onzin! „Maak dat aan de ganzen wijs”, zeiden onze Vlaamsche voorvaders... Wij kunnen den achtbaren lezers verzekeren, dat wij voor ons part er nooit een dollar van zagen. „De Snuffelaar” schijnt er meer van te weten dan wij...

Hij jammert over de nalatigheid der Katholieken in het steunen van hun missionarissen. Dat betreur ik met hem. Het pleit niet ten voordeele van den geloofsijver onzer Katholieke medschristenen...

Tot zoover de aanvulling, die ten deele ook rectificatie is.

Een andere lezer merkt op, dat het verhaal van Hendrik de Cock en de advertentie, waarmee de tegenstanders hem vervolgden in de dagen van huiselijken rouw, te lezen is in het boek van Ds Rullmann over De Afscheiding. Indien hij daarmee wil zeggen, dat ik niet had moeten schrijven, dat wij die dingen te weinig gehoord hebben (maar de boeken van Ds R. zijn nog niet naar waarde

¹⁾ Zeer tot mijn spijt bleef ook dit gedeelte van de Pers-schouw liggen; het was bestemd geweest voor het blad van de vorige week.

her- en her- en her-drukt), zal hij moeten toegeven, dat dan ook des te meer blijken kan, welke waarheid er ligt in mijn daarop volgende opmerking, dat we die dingen te weinig onthouden hebben. Want, hoewel ik de 3 werken van Ds Rullmann goed bestudeerd heb, voorzoover dat in mijn beschikbaren tijd mogelijk was, en mijn catechisanten altijd die drie boeken aanbeveel tegen Sintnicolaas en voor hun verjaardag, was ik zelf het ook al weer vergeten....

Aan beide correspondenten intusschen mijn welgemeenden dank!

Lijkverbranding.

Over de tegenstrijdigheid tusschen theorie en praktijk bij voorstanders van lijkverbranding, gelijk die in bepaalde gevallen tot uiting komt, schrijft Dr A. Kuiper in de „Rott. Kerkbode”:

Maar wat zeer eigenaardig aandoet in verband met de actuele vraag der lijkverbranding is dit, dat zij die in hun kring er het meest en het vurigst voor ijveren, als het er op aankomt er toch voor terugdeinzen.

Daar hebt ge de Socialisten en de Communisten. Zij voeren een vurig pleidooi er voor om hun lijk niet aan het langzaam proces der onthinding prijs te geven. Als de dood eenmaal is ingetreden dan moet het proces der vernietiging in een minimum van tijd zijn afgelopen. Met de crematie is het al heel spoedig gebeurd. Zoo gaat het lijk niet in den lijkoven, of na eenige oogenblikken hebt ge de asch in uw vaas. Konden de Socialisten en de Communisten het gedaan krijgen ze zouden de lijkverbranding met dwang overal invoeren, en er zou zelfs geen vrijheid meer zijn om uw dooden van voor uw aangezicht te begraven.

Maar... Lenin stierf. Hij is ook een nietig menschenkind, en moet het ondervinden dat tegen den dood geen geweer is. Het zielloos lijk van Lenin ligt op den aarhibodem. Zal men dat nu ook verbranden in het land waar het Socialisme en het Communisme hoogtij viert?

Geen sprake van. Niemand die er aan denkt. Ieder Communist zegt: daar was Lenin te goed voor. Crematie is voor hem te minderwaardig. Het lichaam van Lenin, die nadelooze ellende over duizenden, over miljoenen gebracht heeft, is daar te goed voor.

En al de kunst en al de wetenschap is te hulp geroepen, om het lijk van Lenin te balanceren, opdat het in een glazen doosdijst tot in lengte van dagen bewaard kan blijven, en het navolgende geslacht kunne zien hoe de man in zijn leven er heeft uitgezien die de hel over zijn vaderland heeft losgelaten!

Ontzet-motieven²⁾.

Onder den gewonen, maar ietwat vreemden naam van „ontzet-feesten” heeft Leiden dit jaar bijzonderlijk herdacht de afwerping van het Spaansche juk na het „beroemde” beleg. Aan eventuele candidaten voor een gereformeerde speech over de ontzet-inzetting en de ontzet-vreugde, heeft in de „Groene Amsterdammer” Prof. H. Brugmans stof trachten te leveren. Aldus:

Het ligt voor de hand, dat die bevolking zeer verschillend op die ellende reageerde. Wij wezen er reeds op, dat de stad in 1574 economisch en sociaal zeer in verval was, dat de bevolking voor een niet gering deel bestond uit een armelastig proletariaat, gevolg en overblijfsel van een voor jaren bloeiende industrie. Dat proletariaat, verarmd en lichamelijk ook wel afgetakeld, kreeg de zwarte ellende van het beleg te ondergaan. Voor een deel heeft de bevolking getracht aan die ellende te ontkomen door de overgave, waartoe de vijand waarlijk wel aannemelijke voorwaarden wist te stellen. Wij weten van oproeren in de stad tijdens het beleg; beroemd is juist in die omstandigheden gebleven de onversaagde moed van een man als Pieter Adriaensz. van der Werff. Maar daar waren ook anderen. De misère van het dagelijkse aardsche leven kan verstompen tot onverschilligheid en kwaadwilligheid. Maar de sociale nood kan ook de gedachten afleiden naar hooger, geestelijk geluk, dat veel groofter heil brengt dan ooit door drukkende armoede kan worden weggenomen. Het is in de zestiende eeuw het gewone verschijnsel, dat de maatschappelijke druk de menschen tot hooger leven pers, dat zij van onder dien druk uit het oog vol vertrouwen richten naar de hoogere macht, die soeverein over menschen en dingen beschikt en dat doet naar zijn welbehagen en naar het heil van het menschedom. Vandaar dan ook, dat het Calvinisme, dat rotsvast geloof aan Gods voorbeschikking en aan 's menschen heilbestemming, in breede lagen der bevolking ahang vond. Zoo was het ook te Leiden: de Calvinisten vormden het harde staal, waarop het Spaansche geweld zon breken.

Hier wordt dus het Calvinisme als een opvoedende macht getoekend. Of de logische orde tusschen de reactie op de doorstane ellende en de opkomst van het Calvinisme hier juist gezien is, valt inmiddels nog te bezien. Maar in ieder geval doet een dergelijke waardeering van het Calvinisme beter aan dan die van Dr S. B. Liljegren, die onlangs in een studie over Miltons persoonlijkheid (Neophilologus, IX, 2, 121) beweerde, dat het Calvinisme zoo bij uitstek zich er toe leende, den hoogmoed aan te kweeken. Over deze bewering heeft Dr J. Veldkamp van Hilversum in een kort, maar pittig artikel in hetzelfde tijdschrift dr Liljegren onder handen genomen, o.i. volkomen terecht.

²⁾ Ook deze copie was voor het nummer van verleden week bestemd.

„Gods Woord” in de vergadering.

Onder dit opschrift schrijft Dr H. T. de Graaf van Zutphen in „De Hervorming” het volgende:

Zou het niet gewenscht wezen, ietwat krachtiger dan wij in onze kringen den laatste tijd gewoon zijn, op te komen tegen het gescherm met Gods Woord in allerlei vergaderingen van politieke aard? Zal ons wel niet altijd mogelijk zijn op de vergadering zelf, want de vragen die gesteld mogen worden en de personen die aanwezig mogen zijn, worden dikwijls eerst gekend. De toegang is niet vrij. Maar er is buitendien toch ook nog gelegenheid, tegen dit zonderling gebruik op te komen.

Wij zeggen het nu eens, omdat het verkiezingswerk in de vergaderingen al aan den gang is. En daarbij komen ook reeds weer de dierbare klanken over „Gods Woord” te voorschijn. Wij en ons gelijken heeten dan „vijanden van Gods Woord”. Is dan de spreker ook nog „een redenaar”, dan stijgt de aandoening ten top en golft nog lang na.

En dan voegt hij er in het slot van zijn artikel aan toe:

En nu zouden wij wel willen vragen: wát beteekent dat? Is dat „Woord Gods” de Bijbel? En welk gezag heeft die dan? Heeft die een gezag in zijn teksten, of in zijn geest? En zoo in zijn geest, wie heeft aan de christelijk-historischen het monopolie gegeven, dat zij den Bijbel zoo goed kunnen nitleggen, dat zij inderdaad haar nitlegging „gezag” mogen toekennen?

En verder zouden wij wel willen vragen, of de spreker overtuigd is, hetzelfde te meenen als zijn hoorders, wanneer hij het heeft over „Gods Woord”? Of hij ook dit Bijbelboek van begin tot einde voor onfeilbaar houdt, of dat hij er over denkt ongeveer zooals prof. Bavinek? Mocht het laatste het geval zijn, dan zouden wij vragen, of de hoorders er ook zoo over denken. Prof. Bavinek namelijk schreef in zijn dogmatiek (I 475): „De berichten over de voornaamste gebeurtenissen, bijv. over den tijd van Jezus' geboorte, over den duur van zijne openbare werkzaamheid, over de woorden door Hem bij de instelling van het avondmaal gesproken, over zijne opstanding enz. zijn ver van eensluidend en laten voor verschillende opvattingen ruimte.”

Dr De Graaf zou vollediger geweest zijn, als hij erbij verteld had, dat Prof. Bavinek hier een betoog levert voor de stelling, dat de bijbel geheel andere geschiedbeschrijving geeft dan de „profane” historischbeschrijving. Tegenover hen, die den bijbel zouden willen beoordeelen met den maatstaf van gewone geschiedbeschrijving, en dan zijn goddelijk karakter als Woord Gods zouden willen ontkennen, handhaaft hij het eigen karakter en het eigen doel der bijbelsche geschiedbeschrijving o.m. ook met deze door Dr de Graaf aangehaalde woorden. Zoodat zij juist bedoelen een betoog te steunen, dat precies den anderen kant uitgaat als Dr de Graaf hier in dit artikel. Wie Bavinek in dezen zin citeert, moet het goed doen. Vooral, als hij kiest uit een paragraaf, die bij Bavinek aldus eindigt:

„Op menscheijlike wijze spreekt zij (de H. S.) altijd van de hoogste en heiligste, van de eeuwige en onzinnelijke dingen. Zij acht, als Christus, niets menscheijlike zich vreemd. Maar daarom is zij ook een boek voor de menscheid en duurt zij tot het einde der eeuwen. Zij is oud, zonder ooit te verouderen. Zij blijft altijd jong en frisch; zij is sprake des levens.”

Dat is wat anders, dan een betoog, om op vergaderingen en in verkiezings- en partij-programmen den term „Woord Gods” maar te schrappen voortaan.

Sadhoe Soendar Singh.

In „De Hervorming” wijst v. Wijngaarden er op, dat de Roomschen zelf veel heiligen erop nahouden, maar aan de protestanten soortgelijke weelde eigenlijk niet gunnen. Komt er onder die protestanten een soort van heilige voor den dag, dan gaan ze critiseeren. Gereformeerde lezers, die den Sadhoe niet direct onder de „heiligen” in den hier bedoelden zin zich denken, mogen zich, ter rechtvaardiging van „De Hervorming”, herinneren, dat er heusch wel menschen geweest zijn, die den Sadhoe in die mate hebben vereerd, dat voor hen het overigens minder gelukkige vers van Charivarius een afstraffing was, toen hij rymde:

Ding, dong, ding,
Sadhoe Soendar Singh...
Al die vreemde troosters
Zijn zoo heerlijk oostersch...
Ding, dong, ding,
Sadhoe Soendar Singh.

Hier volgt het artikel van „De Hervorming”:

Na doet zich het geval voor, dat ook een heilige is verschenen met min of meer protestantsche tendenzen: Sadhu Soendar Singh, bij velen ook in Holland door zijne lezingen goed bekend. Men vereert hem hoog. Prof. Heiler in Marburg heeft zelfs 'n boekje aan hem gewijd, een van de vele tientallen, die over hem verschenen. En aartsbisschop Söderblom ziet in hem een man, die te gebruiken is voor zijn Evangelisch Katholicisme. Men zou denken dat de Roomschen, geneigd om heiligen-verhalen te gelooven en gewoon aan haar bijzondere sfeer, zich bijzonder zouden vergasten aan het wonderlijke leven van dezen Indier. Niets ligt hun evenwel meer ver. In „Stimmen der